

Economencafé

Een week na de publicatie van de CPB-cijfers organiseerden de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde (KVS) en Metaforum, de alumni-vereniging van de Beroepsopleiding tot Financieel-Economisch Beleidsmedewerker (BoFEB) een Economencafé in de Haagse Studio Dudok over de Nederlandse economie. Het debat werd geleid door Ernst van Koesveld (directeur van de denktank van Financiën, AFEP) en Sandra Phlippen (hoofdredacteur van ESB)

MICHÈLE DE WAARD

Financieel-economisch journalist en publicist

Oppeens was er goed nieuws van het economisch front. Begin deze maand gaven de rekenmeesters van het Centraal Planbureau (CPB) de eerste cijfers vrij van het Centraal Economisch Plan 2014 en wat blijkt: de Nederlandse economie klimt uit het dal. Langzaam, maar de lijn is opwaarts. Dit jaar groeit de economie 0,75 procent, volgend jaar 1,25 procent.

Premier Mark Rutte reageerde positief, al bleef hij behoedzaam. Het gaat de goede kant op, maar we zijn er nog niet want voorlopig stijgt de werkloosheid. Extra bezuinigingen zijn in ieder geval niet nodig, liet minister Jeroen Dijsselbloem van Financiën weten. 'Koers houden' is het devies van het kabinet.

Is optimisme gerechtvaardigd? Is de ingeslagen weg van hervormingen de juiste? En is de groei voldoende om de werkloosheid te verminderen? Of staat Nederland een Japans doemscenario te wachten: vele jaren van trage groei? En, waar komen de nieuwe banen vandaan?

STRUCTUREEL LAGERE GROEI

In hun analyse van de CPB-cijfers waren de vier economen achter de tafel het over één ontwikkeling eens: Nederland herstelt zich, na een driedubbele recessie. Maar daartoe beperkte zich de eensgezindheid. Over de aard van het herstel liepen de meningen van de Arnoud Boot (hoogleraar UvA), Hans Stegeman (Hoofd Internationaal Onderzoek Rabobank), Bas Jacobs (hoogleraar Erasmus Universiteit) en Erik Stam (hoogleraar UU) al gauw uiteen.

'Het herstel is zo onnoemelijk laag traag, dat ik het optimisme nog niet kan begrijpen', zei Stegeman. Na de zomer verschijnt zijn boek 'Het groeidilemma' waarin hij uiteenzet waarom economische groei niet vanzelfsprekend is. Nederland heeft met de kredietcrisis volgens de Rabobankeconoom 'iets historisch' meegemaakt. Tussen 2005 en 2014 is de economisch groei na de uitbarsting van de kredietcrisis ingestort. Tegelijkertijd is Nederland met een netto vermogen van 3.500 miljard euro ontzettend rijk. Maar we kunnen niet bij dat geld, zei Stegeman. Het geld zit vast in huizen en pensioenen. Door onzekerheid over de toekomst en omdat mensen hun hypotheekschulden willen verminderen, wordt er volop gespaard en nauwelijks geconsumeerd.

'Een hedgefund in een balansrecessie', noemt Boot Nederland daarom. Er is teveel schuld opgebouwd, die moet worden verminderd en het kan decennia duren voordat de zogenaamde *deleveraging* zich heeft voltrokken.

Een unieke situatie volgens Stegeman. Hij voorziet dat de particuliere consumptie slechts mondjesmaat zal toenemen. De Rabo is wat dat betreft terughoudender dan het CPB (particuliere consumptie: - 1 procent in 2014 en + 0,25 procent volgend jaar. CPB gaat uit van - 0,25 procent in 2014 en + 0,5 procent in 2015).

Kortom, Stegeman voorziet een aarzelend herstel van de economie, waarbij de groei vooral afkomstig is van de export. ‘Deze groei zorgt niet voor herstel van de werkgelegenheid’, zei hij tijdens het Dudokdebat beslist. Hij voorziet een lange periode van lage groei, waarbij vooral de productiefactoren tegen zitten.

IS DAT ERG?

‘Is dat erg?’, hield de Rabo-econoom het publiek voor.

Jacobs is pessimistisch. Hij is zeer bevreemd voor een Japans scenario waarbij het bbp rond nul blijft hangen en het niet lukt om door te breken. ‘We worden gegijzeld door de financiële sector’, zei de Rotterdamse econoom. Op de bankbalansen staat nog steeds een hoop rommel. Als Jacobs een dag Nederland vanuit het Torentje zou besturen, wist hij het wel. Hij zou Klaas Knot, president van De Nederlandsche Bank en minister Dijsselbloem met ‘het pistool op het hoofd’ dwingen om tegen de banken te zeggen: ‘neem jullie verlies en zorg dat je kapitaal ophaalt zodat de kredietverlening in Europa weer kan worden hervat.’

Volgens Jacobs moet koste wat kost voorkomen worden dat er nog meer produktiecapaciteit verloren gaat. Dat verscherpt de toch al bestaande polarisatie op de arbeidsmarkt. ‘We moeten voorkomen dat de vraag nog verder uitvalt’, zei Jacobs.

Arnoud Boot toonde zich minder somber (‘Ik denk niet in Japanscenario’s’). Volgens de Amsterdamse hoogleraar moeten de zelfversterkende effecten in de economie niet worden onderschat. Al zijn de spanningen in de eurozone nog niet fundamenteel opgelost, met een aantal Zuidoepese landen zoals Spanje en Italië gaat het beter. Boot wil niet uitsluiten dat de komende vijf jaar kunnen meevallen en economisch zelfs heel goed zullen worden.

‘De private schuld is verdubbeld. Is dat niet iets om je zorgen over te maken?’, wilde een student in de zaal weten. De betaalmoraal is goed, reageerde Stegeman. De betalingsachterstanden vallen in Nederland nog steeds mee. Ook de huizenmarkt is volgens hem sinds vorig jaar echt hersteld. Maar het uitblijven van consumptie belemmert het herstel. Daarin moet Stegeman de student gelijk geven. De private schulden zullen nog heel lang voor problemen zorgen, al gaat het de goede kant op.

WAAR DE GROEI VANDAAN MOET KOMEN

Waar moet dan de groei vandaan komen, was de prangende vraag die op de lippen van het publiek lag. Hoe kan de spiraal van lange bankbalansen, stagnerende consumptie, gebrekkige investeringen worden doorbroken? Wat is er van innovatie te verwachten?

Arnoud Boot: “De crisis heeft bestaande belangen ondermijnd. Dat is een ongelofelijke winst”

De Utrechtse hoogleraar Stam is wat dit betreft optimistisch gezien het stijgende aantal hoger opgeleiden in Nederland. Dat is de laatste decennia flink gestegen, van 10 naar 40 procent van de beroepsbevolking. En door de krimp van de financiële sector komt er nog meer hoogwaardig kapitaal vrij. ‘Dat is het goede nieuws’, zei Stam. Alleen, wat gebeurt ermee? Hij gaf meteen het antwoord. Volgens hem moeten de instituties op de kapitaalmarkt en de arbeidsmarkt in Nederland flink worden opgeschud. En het onderwijs, voegde Boot eraan toe en verwees naar het jongste WRR-rapport.

Al voor de uitbarsting van de kredietcrisis maakte Stam zich zorgen over de stagnerende arbeidsproductiviteit. Volgens hem houden de gevestigde belangen iedere groei tegen. ‘De vakbeweging heeft een conserverende werking, evenals de werkgeversorganisaties, zei hij. De *Big Five* van het bedrijfsleven – de vijf grootste werkgevers zoals Philips, Akzo en DSM – scheppen al jarenlang minder banen in Nederland.

Ook Stegeman vindt dat alle collectiviteiten moeten worden aangepakt, van pensioenen tot cao’s. Sinds het begin van deze eeuw functioneren ze volgens hem niet meer. Dat

geldt ook voor de collectieve zorg, viel Boot hem bij. Als jarenlang kroonlid van de SER wees hij erop hoe lastig het is door gevestigde belangen heen te breken. Hij verwees naar de al jaren durende discussies over hervorming van het pensioensysteem en het ontslagrecht, die telkens vastlopen. Dat is waar Boot van wakker ligt. Kleinere bedrijven nemen geen werknemers meer in dienst vanwege de arbeidskosten, het klemmende ontslagrecht en de doorbetaling bij ziekte. Terwijl juist kleinere bedrijven werkgelegenheid moeten scheppen. Maar twee jaar doorbetalen bij ziekte is funest voor kleinere bedrijven. ‘Schaf het af’, zei Boot over doorbetaling bij ziekte.

‘Daar is zeker winst te behalen’, zei een jonge ondernemer in de zaal. Ook hij bekende geen nieuw personeel aan te nemen vanwege al deze belemmeringen.

Toch ziet Boot niets in opheffen van overlegorganen als de SER of de STAR. Volgens hem zijn deze organen juist heel hard nodig om na te denken over hervorming van het pensioensysteem en het ontslagrecht. Maar een boodschap aan Den Haag had hij wel.

‘Het is cruciaal dat de overheid haar eigen verantwoordelijkheid neemt’, zei Boot. Juist omdat overlegorganen vol met *insiders* zitten en belangen van vele anderen niet vertegenwoordigd zijn zoals zzp’ers.

In een drie uur durend levendig debat legden verschillende sprekers daarmee de vinger op de zere plek. Pensioenen, de arbeidsmarkt, het ontslagrecht, onderwijs dat aansluit op de arbeidsmarkt, langer doorwerken – hoe lang wordt hierover in Nederland al niet gepraat. Wil Nederland meer groei genereren, moet het kabinet niet terugschrikken verder te vernieuwen uit vrees voor gevestigde belangen. ‘De crisis heeft bestaande belangen ondermijnd. Dat is een ongelofelijke winst’, stelde Boot.